

Koululaisten määrän väheneminen haastaa perusopetuksen

Ilmiön tausta, vaikutukset ja tavoitteet
Tiivistelmä, toukokuu 2021

Erityisasiantuntija Mari Sjöström
Palvelumuotoilija Sofia Johansson

Yhdessä-toimintamalli toteuttaa Kuntaliiton ilmiölähtöistä strategiaa

- **Tuomme osaajat työskentelemään yhdessä kunnille ajankohtaisista aiheista**
- **Selvitämme, missä ja miten suurimmat vaikutukset syntyvät**
- **Asetamme tavoitteita yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseksi.**

Iso joukko asiantuntijoita ja kuntia on osallistunut perusopetuksen kestävien rakenteiden haastekuvaus- ja tavoiteasetantaprosessiin lokakuusta 2020. Seuraavaksi on tavoitteiden toimeenpanon aika.

Ilmiön ja työskentelyn taustat

Syntyvyys on laskenut Suomessa rajusti koko 2010-luvun. Vuonna 2026 peruskoulun aloittaa noin 45 000 lasta - 15 000 lasta vähemmän kuin vuonna 2020.

Nähtävissä ei ole, että syntyvyys lähtisi Suomessa uudelleen merkittävään kasvuun.

Yhteiskunta myös monimuotoistuu monin eri tavoin. Tämä näkyy kunnissa, kuntalaisissa ja kuntalaisille suunnatuissa palveluissa.

Perusopetus on kuntaperusteista

- Noin 95 % Manner-Suomen peruskouluista on kuntaperusteisia
- Perusopetuksen järjestämisen osalta kunnilla on merkittävä organisatorinen vastuu ja päätäntävalta
- Perusopetusta koskeva lainsäädäntö määrittää opetuksen järjestämistapoja
- Asuinkunta osoittaa perusopetuksessa olevalle oppivelvollisuusikäiselle oppilaalle ns. lähikoulun. Perusopetus tulee järjestää lähiopetuksena
- Perusopetusta järjestettävä erikseen suomen- ja ruotsinkielisille asukkaille.

Perusopetuksen jaettu vastuu

Kansallinen taso – päättää keskeiset ohjausvälineet

Lainsäädäntö, rahoituspohja, informaatio-ohjaus

Kunta – perusopetuksen järjestäjä

Kunta voi tehdä valintoja lain sallimissa rajoissa: koulut ja niiden tilat, opetuksen valtakunnallista tuntijakoa laajempi tarjonta, opetukseen käytettävät resurssit, johtaminen ja henkilöstörakenne, yhteistyö vai yksintyö.

Kouluyhteisö –toiminnallinen taso

Lähiopetuksena kouluissa toteutettava opetussuunnitelman mukainen opetus.

Oppijoille toiminnallinen, oppimiseen ja hyvinvointiin kiinnittävä ympäristö.

Kuntaliiton strategiset kysymykset:

- **Millä ehdoin ja edellytyksin perusopetusta voidaan järjestää edelleen laadukkaasti koko Suomessa?**
- **Voidaanko perusopetusta kehittää ja uudistaa riittävästi nykyjärjestelmän rakenteisiin nojautuen?**

Kuntaliiton kuvaus perusopetuksen tilanteesta

Ilmiön moninaiset haasteet ja vaikutukset

Väestömuutokset kiihdyttävät omalta osaltaan kuntien erilaistumis- ja eriytymiskehitystä.

Merkittäviä yhteiskunnallisia riskejä syntyy, jos lasten ja nuorten osaaminen ja hyvinvointi heikkenee kasvu- ja opetusympäristöjen eriytymisestä.

**Tilanne haastaa kansallisella
tasolla ottamaan kantaa
perusopetuksen järjestämisen
lainsäädäntöön ja rahoitukseen.**

Vaikutukset kuntiin

Monet haasteet ovat kunnille yhteisiä

Kuntien toimintaedellytyksiin vaikuttaa

- Moninaistuvat opetuksen järjestämisen lähtökohdat
- Oppilaiden ohjaus ja riittävä tuen tarpeisiin vastaaminen
- Opiskeluhuolto ja muiden hyvinvointia edistävien palveluiden lähentäminen
- Henkilöstön osaaminen ja saatavuus
- Rahoituksen kestävyys laajasti
- Päätöksenteon ennakkoinnin haasteet ja siihen vaikuttavat tekijät (ml. muuttujien tunnistaminen).

Kunnat, joissa lapsimäärät laskevat

Tilanne on kriittinen. Perusopetuksen saatavuus ja saavutettavuus sekä laatu- ja laatuhaasteet haastavat.

Suppeaksi käyvä liikkumavara palvelun laajuuden kannalta.

- Oppilasmäärät vähenevät
- Oppilaskohtainen kustannus kasvaa
- Useamman peruskoulun kunnassa palvelun laajuus sekä ylläpidon kustannukset eriytyvät
- Kouluun kuljetettavien oppilaiden määrä ja/tai osuus lisääntyy.
- Kuljetuksissa oleskeltu aika pitenee
- Arvioidaan koulun vaikuttavuutta pitovoimaan, vetovoimaan, elinvoimaan ja kustannuksiin.

Kunnat, joissa muutokset lapsimäärässä ovat vähäisiä

Stabiilissa tilanteessa haasteeksi muodostuu kestävien strategioiden linjaaminen.

- Keinovalikoimat opetuksen järjestämiseksi ovat moninaiset
- Mahdollista valita useamman strategian välillä
- Haluttu palvelun laajuus ja laatu; sosiaalisen kestävyuden ilmentymät koulutuspalvelussa
- Kunnalle luontevaa liittää perusopetus osaksi pitovoiman, elinvoiman, vetovoiman kokonaisuutta.

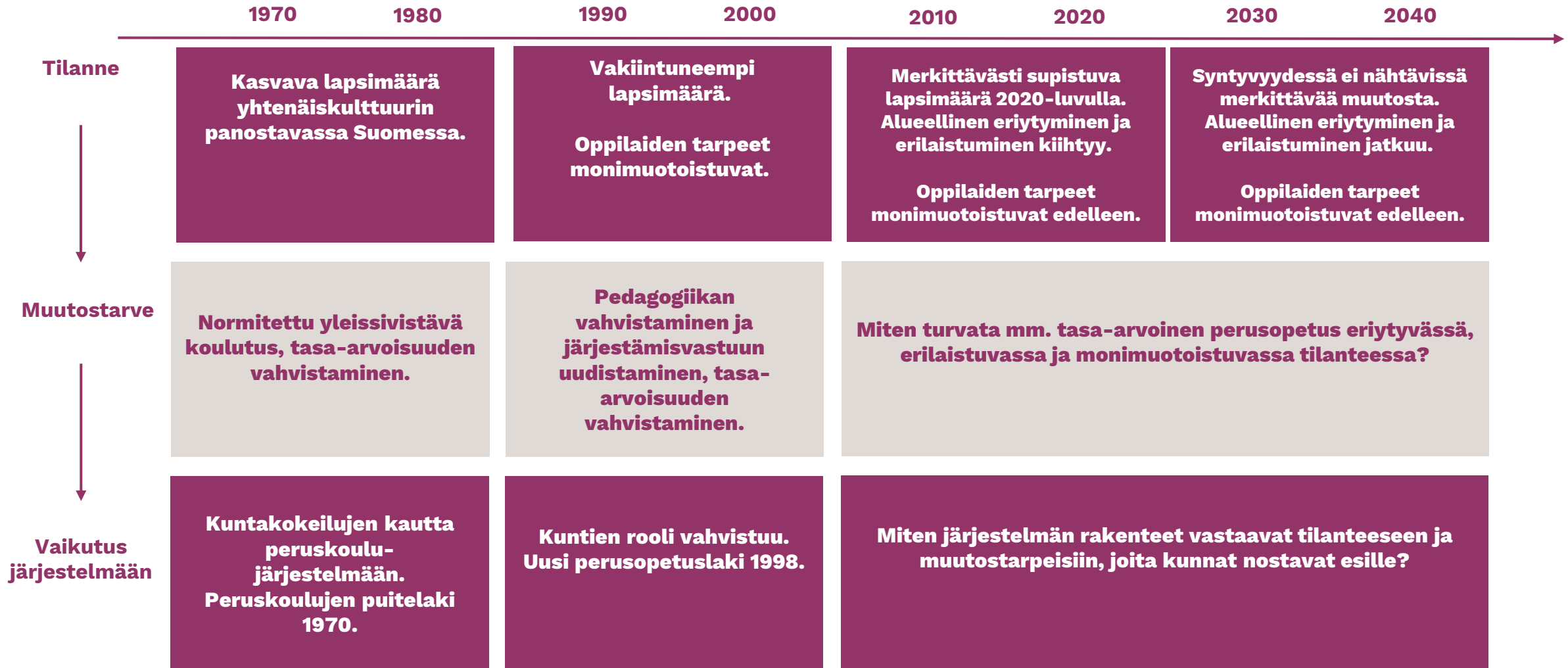
Kunnat, joissa lapsimäärät kasvavat

- **Haasteena tasa-arvon lähtökohdista huolehtiminen, perusopetuspalvelun laajuus ja laadukkuus kokonaisuutena.**
- Kohtaanto: myönteiseen lapsimääräkehitykseen vastaaminen palveluverkkoa laajentamalla
- Jatkuva ennakointi ja reagointi
- Tavoiteltu laadukkuus vrs. mahdollinen laadukkuus
- Oppijoiden monimuotoisuus: tärkeä voimavara, mutta myös sosiaalisen kestävyys haaste koulutuspalvelussa
- Kunta-alueiden erojen vaikutukset ja ilmentymät kouluyhteisöissä.

**Perusopetuksen kehitys on
junnannut paikoillaan,
mutta nyt on muutoksen
aika**

Perusopetus on kehittynyt yhteiskunnallisten tilanteiden mukaisesti

Perusopetuksen monitasoinen, mutta yhteinen visio 2040-luvulle

KUNTIEN PERUSKOULUPALVELUVERKOT

ALUEELLISET JA KANSALLISET VERKOSTOKOULUT KUNTAPOHJAISEN PERUSOPETUKSEN TUKENA

Kuntaliiton tavoitteet

Askeleen edellä – yhteistyötä yli rajojen – avoin
toimintakulttuuri

Kuntapohjainen perusopetus edistää lasten sivistystä, osaamista ja hyvinvointia.

Kuntaliiton vaikuttavuustavoite.

Perusopetuksen tilannekuva tunnustetaan.

Kunnat ja valtio ratkaisevat yhdessä perusopetuksen järjestämisen haasteita ja määrittävät laatua.

Järjestämisen lähtökohdissa tunnustetaan vaihtoehdot. Jousto ja monipuolisuus ovat voimavara.

Kuntien yhteistyö on avoimeen agendaan perustuvaa kumppanuutta. Verkostot ovat luontevia ja saavutettavia perusopetuksen kehittämisen alustoja.

Kuntaliiton vaikutustavoitteet seuraaville 2-5 vuodelle.

**KUNTA
LIITTO**